

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 19 listopada 2020 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Obywatelstwo Unii – Artykuł 21 TFUE – Prawo do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich – Szczególna odpowiedzialność karna za uprowadzenie dziecka za granicę – Ograniczenie – Względy uzasadniające – Ochrona dziecka – Proporcjonalność

W sprawie C-454/19

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Amtsgericht Heilbronn (sąd rejonowy w Heilbronn, Niemcy) postanowieniem z dnia 11 czerwca 2019 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 14 czerwca 2019 r., w postępowaniu karnym przeciwko:

ZW

przy udziale:

Staatsanwaltschaft Heilbronn,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: M. Vilaras, prezes izby, N. Piçarra, D. Šváby, S. Rodin i K. Jürimäe (sprawozdawczyni), sędziowie,

rzecznik generalny: G. Hogan,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu ZW – M. Ehninger, Rechtsanwalt,
- w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller, M. Hellmann, U. Bartl i D. Klebs, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – E. Montaguti i M. Wilderspin, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 4 czerwca 2020 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: niemiecki.

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 21 TFUE, a także dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. 2004, L 158, s. 77).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania karnego toczącego się przeciwko ZW w związku z przestępstwem uprowadzenia małoletniego.

Ramy prawne

Konwencja haska z 1980 r.

- 3 Zgodnie z art. 1 lit. a) Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, zawartej w dniu 25 października 1980 r. w Hadze (zwanej dalej „konwencją haską z 1980 r.”), jednym z jej celów jest „zapewnienie niezwłocznego powrotu dzieci bezprawnie uprowadzonych lub zatrzymanych w jednym z umawiających się państw”.
- 4 W art. 12 i 13 tej konwencji przewidziano normy mające zastosowanie w przypadku uprowadzenia lub zatrzymania dziecka mające zapewnić jego niezwłoczny powrót.
- 5 Konwencja haska z 1980 r. weszła w życie w dniu 1 grudnia 1983 r. Wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej są Umawiającymi się Państwami tej konwencji.

Prawo Unii

- 6 Zgodnie z motywami 2, 17 i 21 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1; sprostowania: Dz.U. 2007, L 179, s. 56; Dz.U. 2009, L 70, s. 19; Dz.U. 2009, L 347, s. 32; Dz.U. 2016, L 99, s. 34):

„(2) Rada Europejska w Tampere zatwierdziła zasadę wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych jako podstawę dla stworzenia prawdziwej przestrzeni sprawiedliwości oraz określiła jako priorytet prawo do odwiedzin.

[...]

- (17) W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka powinno się niezwłocznie zarządzić jego powrót; w tym celu nadal powinna mieć zastosowanie konwencja haska [z] 1980 r., którą uzupełniają przepisy niniejszego rozporządzenia, w szczególności jej art. 11. Sądy państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub w którym zostało bezprawnie zatrzymane, powinny mieć w szczególnych, należycie uzasadnionych przypadkach możliwość sprzeciwienia się jego powrotowi. Powinno być jednak możliwe zastąpienie takiego orzeczenia przez późniejsze orzeczenie sądu państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem. Jeżeli takie orzeczenie wymaga powrotu dziecka, powrót powinien nastąpić bez potrzeby przeprowadzenia szczególnego postępowania w sprawie uznania i wykonania tego orzeczenia w państwie członkowskim, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone.

[...]

(21) Uznawanie i wykonywanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim powinno opierać się na zasadzie wzajemnego zaufania, a podstawy nieuznania orzeczenia powinny być ograniczone do niezbędnego minimum”.

Prawo niemieckie

7 Paragraf 25 Strafgesetzbuch (kodeksu karnego), zatytułowany „Sprawstwo”, głosi:

„1) Jako sprawca karze podlega ten, kto popełnił czyn zabroniony samodzielnie lub za pośrednictwem innej osoby.

2) Jeżeli czyn zabroniony zostaje popełniony wspólnie przez więcej niż jedną osobę, każda z nich podlega karze jako sprawca (współsprawcy)”.

8 Paragraf 235 kodeksu karnego, zatytułowany „Uprowadzenie małoletnich”, stanowi w ust. 1 i 2:

„1) Karze pozbawienia wolności do lat pięciu lub karze grzywny podlega każdy, kto zabiera spod opieki rodziców, jednego z rodziców, kuratora lub opiekuna albo ukrywa przed nimi

1. osobę poniżej 18. roku życia przy użyciu przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstępnie, lub

2. dziecko, nie będąc jego krewnym.

2) Takiej samej karze podlega też każdy, kto

1. zabiera dziecko spod opieki rodziców, jednego z rodziców, kuratora lub opiekuna w celu uprowadzenia go za granicę, lub

2. ukrywa dziecko za granicą przed rodzicami, jednym z rodziców, kuratorem lub opiekunem po tym, jak zostało ono tam uprowadzone lub samo się tam udało”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

9 ZW, obywatelka rumuńska, jest matką AW, małoletniego dziecka urodzonego w Rumunii. ZW pozostaje w separacji z ojcem dziecka, obywatelem rumuńskim mieszkającym w Rumunii. W świetle prawa rumuńskiego oboje rodzice sprawują władzę rodzicielską nad dzieckiem.

10 W 2009 r. ZW przeprowadziła się do Niemiec. Później dołączyło do niej dziecko.

11 Z uwagi na zaburzenia w zachowaniu dziecka w marcu 2013 r. zostało ono umieszczone za zgodą rodziców w ośrodku pomocy dla młodzieży.

12 Postanowieniem z dnia 14 listopada 2014 r. wydanym przez Amtsgericht Heilbronn (sąd rejonowy w Heilbronn, Niemcy) rodziców pozbawiono między innymi prawa do decydowania o miejscu pobytu dziecka, które to prawo zostało powierzone kuratorowi w ramach częściowego przekazania mu władzy rodzicielskiej nad małoletnim (kuratela) (Ergänzungspflegschaft). Po kilku nieudanych pobytach w różnych ośrodkach pomocy dla młodzieży dziecko ponownie zamieszkało z ZW za zgodą kuratora.

- 13 Pismem z dnia 3 sierpnia 2017 r. Jugendamt Heilbronn (urząd ds. młodzieży miasta Heilbronn, Niemcy) złożył wniosek o przywrócenie ZW władzy rodzicielskiej nad dzieckiem. Z niewyjaśnionych przyczyn jeszcze do tego nie doszło.
- 14 Na początku grudnia 2017 r. ojciec dziecka zabrał je do Rumunii, gdzie od tej pory mieszkają. ZW wyraziła zgodę na ten wyjazd, przy czym nie jest jasne, czy owa zgoda dotyczyła tylko okresu świąt Bożego Narodzenia w 2017 r., czy stałego powrotu dziecka do Rumunii. Ani Jugendamt Heilbronn (urząd ds. młodzieży miasta Heilbronn), ani kurator nie zostali wcześniej poinformowani o tym wyjeździe.
- 15 Kurator złożył zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez oboje rodziców, w następstwie czego ZW została oskarżona przed Amtsgericht Heilbronn (sądem rejonowym w Heilbronn) o popełnienie we współsprawstwie przestępstwa uprowadzenia małoletniego w rozumieniu § 25 ust. 2 i § 235 ust. 2 pkt 2 kodeksu karnego.
- 16 Wspomniany sąd powziął wątpliwości co do zgodności § 235 kodeksu karnego z prawem Unii. Otóż po pierwsze, jak się wydaje, zastosowanie tego przepisu może stanowić nieuzasadnione ograniczenie swobody przemieszczania się obywateli Unii. Po drugie, przepis ten wprowadza odmienne traktowanie między obywatelami niemieckimi a obywatelami innych państw członkowskich, którzy są traktowani tak jak obywatele państw trzecich. W tym względzie odpowiedzialność karna za przestępstwa opisane w § 235 ust. 2 pkt 2 kodeksu karnego, dotyczącego międzynarodowego uprowadzenia dzieci, jest szersza niż odpowiedzialność karna za przestępstwo określone w § 235 ust. 1 pkt 1 tego kodeksu, który przewiduje sankcję karną za uprowadzenie dzieci zatrzymanych na terytorium Niemiec, i w większym stopniu może dotyczyć obywateli Unii będących obywatelami innych państw członkowskich niż obywateli Republiki Federalnej Niemiec.
- 17 Sąd odsyłający zastanawia się też, czy w wypadku niezgodności § 235 kodeksu karnego z prawem Unii będzie zobowiązany odstąpić od stosowania tego przepisu w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym ze względu na zasadę prymatu prawa Unii.
- 18 W tych okolicznościach sąd odsyłający postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy prawo pierwotne lub wtórne [Unii], w niniejszej sprawie w szczególności dyrektywę [2004/38], w rozumieniu szerokiego prawa obywateli Unii do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono swoim zakresem również krajowe normy prawa karnego?
- 2) W razie odpowiedzi twierdzącej: czy wykładnia prawa pierwotnego lub wtórnego [Unii] stoi na przeszkodzie stosowaniu krajowej normy prawa karnego, która przewiduje sankcję karną za ukrywanie dziecka przed jego kuratorem za granicą, w sytuacji, w której przepis ten nie różnicuje między państwami Unii a państwami trzecimi?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności

- 19 Zdaniem rządu niemieckiego pytania prejudycjalne są niedopuszczalne, gdyż nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym. Twierdzi on, że czyny zarzucane ZW, która jest jedyną osobą oskarżoną w postępowaniu głównym, nie mają żadnego związku z wykonywaniem przez ZW, która ani nie opuściła, ani nawet nie zamierzała opuszczać terytorium Niemiec, prawa do swobodnego przemieszczania się. Ponieważ wątpliwości sądu odsyłającego co do

zgodności § 235 kodeksu karnego z prawem Unii opierają się na okolicznościach faktycznych zakładających przemieszczenie się ZW do innego państwa członkowskiego, mają one charakter hipotetyczny i niezależny od sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym.

- 20 W tym względzie należy w pierwszej kolejności zauważyć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem postępowanie ustanowione w art. 267 TFUE jest instrumentem współpracy między Trybunałem a sądami krajowymi, dzięki któremu Trybunał dostarcza sądom krajowym wskazówek do dokonania wykładni prawa Unii, które są im niezbędne w celu rozstrzygnięcia toczących się przed nimi sporów (wyrok z dnia 6 września 2016 r., Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, pkt 18 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 21 W ramach tej współpracy wyłącznie do sądu krajowego, przed którym toczy się spór i który musi przyjąć odpowiedzialność za mające zapaść orzeczenie sądowe, należą – przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena, czy do wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, jak i ocena przedstawionych Trybunałowi pytań. W związku z tym, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest w zasadzie zobowiązany do wydania orzeczenia (wyrok z dnia 6 września 2016 r., Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 22 Wynika z tego, że pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się sąd krajowy na gruncie stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny, przy czym prawidłowość tych ustaleń nie podlega ocenie Trybunału, korzystają z domniemania, iż mają one znaczenie dla sprawy. Odrzucenie przez Trybunał wniosku sądu krajowego jest możliwe tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu przed sądem krajowym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego albo prawnego, które są konieczne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu przedstawione (wyrok z dnia 6 września 2016 r., Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, pkt 20 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 23 Przekładając powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy, po pierwsze, przypomnieć, że obywatelka Unii, taka jak ZW, która jest obywatelką państwa członkowskiego i która przeniosła się do innego państwa członkowskiego, skorzystała z przysługującej jej swobody przemieszczania się, skutkiem czego jej sytuacja jest objęta zakresem stosowania prawa Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 lutego 2015 r., Martens, C-359/13, EU:C:2015:118, pkt 22; a także z dnia 13 listopada 2018 r., Raugevicius, C-247/17, EU:C:2018:898, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 24 Po drugie, z informacji przedstawionych przez sąd odsyłający jednoznacznie wynika, że § 235 ust. 2 pkt 2 kodeksu karnego, którego zgodność z prawem Unii podaje w wątpliwość sąd odsyłający, stanowi podstawę prawną postępowania karnego wszczętego w postępowaniu głównym przeciwko ZW jako współsprawcy uprowadzenia dziecka za granicę. W tym względzie, jak wynika z pkt 16 niniejszego wyroku, sąd odsyłający szczegółowo wyjaśnił powody, dla których uważa, że odpowiedź na pytania prejudycjalne jest mu niezbędna do rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym.
- 25 W tych okolicznościach nie wydaje się oczywiste, by wykładnia prawa Unii, o którą się zwrócono, nie miała żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym. W związku z tym wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny.

Co do istoty

- 26 Poprzez swoje pytania prejudycjalne, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy prawo Unii należy interpretować w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie stosowaniu przepisu prawa krajowego państwa członkowskiego, zgodnie z którym okoliczność, że jedno z rodziców ukrywa swoje dziecko przebywające w innym państwie członkowskim przed ustanowionym

dla tego dziecka kuratorem, jest zagrożona sankcją karną nawet w wypadku braku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstępu, podczas gdy w sytuacji gdy dziecko przebywa na terytorium pierwszego państwa członkowskiego, ten sam czyn jest zagrożony karą tylko w wypadku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstępu.

Uwagi wstępne

- 27 W zakresie, w jakim sąd odsyłający zastanawia się nad zgodnością z prawem Unii przepisu krajowego prawa karnego, należy przypomnieć, że o ile co do zasady ustawodawstwo karne i normy postępowania karnego należą do kompetencji państw członkowskich, o tyle z utrwalonego orzecznictwa wynika, iż prawo Unii ogranicza kompetencje państw członkowskich w tej dziedzinie. Takie przepisy krajowe nie mogą bowiem dyskryminować osób, którym prawo Unii przyznaje prawo do równego traktowania, ani ograniczać praw podstawowych zagwarantowanych w prawie Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 2 lutego 1989 r., Cowan, 186/87, EU:C:1989:47, pkt 19; a także z dnia 26 lutego 2019 r., Rimšēvičs i EBC/Łotwa, C-202/18 i C-238/18, EU:C:2019:139, pkt 57). Jeżeli taki przepis jest niezgodny z zasadą równego traktowania lub jedną z podstawowych swobód zagwarantowanych przez prawo Unii, sąd odsyłający, który jest zobowiązany do stosowania w ramach swojej właściwości przepisów prawa Unii i zapewnienia ich pełnej skuteczności, winien odstąpić od jego stosowania (zob. podobnie wyrok z dnia 28 kwietnia 2011 r., El Dridi, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 28 Ponadto w zakresie, w jakim poprzez swoje pytania sąd odsyłający zmierza do ustalenia wykładni prawa Unii bez wskazania konkretnego przepisu tego prawa, należy zauważyć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału art. 21 TFUE obejmuje nie tylko prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich, lecz również zakaz wszelkiej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową (zob. podobnie wyrok z dnia 8 czerwca 2017 r., Freitag, C-541/15, EU:C:2017:432, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 29 W konsekwencji przedstawione przez sąd odsyłający pytania należy zbadać jedynie w świetle tego postanowienia.

W przedmiocie istnienia ograniczenia swobodnego przemieszczania się obywateli Unii

- 30 Należy przypomnieć, że przepis prawa krajowego, który stawia w mniej korzystnej sytuacji niektórych obywateli państwa członkowskiego z tego tylko powodu, że korzystają oni ze swobody przemieszczania się i pobytu w innym państwie członkowskim, stanowi ograniczenie swobód gwarantowanych w art. 21 ust. 1 TFUE każdemu obywatelowi Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 14 października 2008 r., Grunkin i Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, pkt 21; z dnia 26 lutego 2015 r., Martens, C-359/13, EU:C:2015:118, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 8 czerwca 2017 r., Freitag, C-541/15, EU:C:2017:432, pkt 35).
- 31 W rozpatrywanym wypadku § 235 ust. 1 pkt 1 kodeksu karnego przewiduje możliwość wymierzenia kary pozbawienia wolności do lat pięciu lub kary grzywny wobec każdego, kto zabiera spod opieki rodziców, jednego z rodziców, kuratora lub opiekuna albo ukrywa przed nimi osobę poniżej 18. roku życia przy użyciu przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstępu, a w ust. 2 pkt 2 możliwość wymierzenia takiej samej kary każdemu, kto ukrywa za granicą dziecko przed rodzicami, jednym z rodziców, kuratorem lub opiekunem po tym, jak zostało ono tam uprowadzone lub samo się tam udało.
- 32 Zgodnie z wyjaśnieniami przedstawionymi przez sąd odsyłający, w szczególności z § 235 kodeksu karnego wynika, że w sytuacji gdy rodzic zatrzymuje dziecko w innym państwie członkowskim Unii, sankcji karnej określonej w ust. 2 pkt 2 tego paragrafu podlega sama okoliczność ukrywania dziecka przez rodzica przed kuratorem uprawnionym do ustalania miejsca pobytu dziecka, tak jakby ów rodzic

zatrzymał to dziecko w państwie trzecim, i to nawet bez użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstęp. Natomiast jeżeli dziecko zostaje zatrzymane na terytorium Niemiec, rodzic, który ukrywa dziecko przed kuratorem, podlega karze określonej w ust. 1 pkt 1 tego paragrafu tylko w wypadku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstęp.

- 33 Paragraf 235 kodeksu karnego wprowadza zatem rozróżnienie w zależności od tego, czy dziecko zostało zatrzymane przez jego rodzica na terytorium Niemiec, czy też poza nim, w szczególności w innym państwie członkowskim Unii. Rozróżnienie to opiera się wyłącznie na okoliczności, że dziecko przemieściło się z terytorium Niemiec na terytorium innego państwa członkowskiego Unii.
- 34 Tymczasem w zakresie, w jakim dotyczy ona dziecka zatrzymanego w państwie członkowskim innym niż Republika Federalna Niemiec, szczególna odpowiedzialność karna za przestępstwo określone w § 235 ust. 2 pkt 2 kodeksu karnego może w rzeczywistości dotyczyć głównie obywateli Unii będących obywatelami innych państw członkowskich, którzy skorzystali z przysługującej im swobody przemieszczania się i pobytu oraz którzy mieszkają w Niemczech. Obywatele ci częściej bowiem niż obywatele niemieccy mogą przemieszczać lub wysyłać swoje dziecko do innego państwa członkowskiego i tam je zatrzymywać, w szczególności w państwie członkowskim pochodzenia, zwłaszcza przy okazji powrotu do tego ostatniego państwa.
- 35 Wynika stąd, że, jak w istocie wskazał rzecznik generalny w pkt 27 opinii, § 235 ust. 2 pkt 2 kodeksu karnego wprowadza odmienne traktowanie, które może negatywnie oddziaływać na swobodę przemieszczania się obywateli Unii, a nawet ją ograniczyć w rozumieniu art. 21 TFUE.

W przedmiocie ewentualnego uzasadnienia ograniczenia

- 36 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału ograniczenie swobodnego przemieszczania się obywateli Unii, które, jak w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym, jest niezależne od obywatelstwa zainteresowanych osób, może być uzasadnione, jeżeli jest oparte na obiektywnych przesłankach interesu ogólnego oraz jest proporcjonalne do prawnie uzasadnionego celu realizowanego przez rozpatrywane ustawodawstwo krajowe. Środek jest proporcjonalny, gdy pozwalając na osiągnięcie zamierzonego celu, nie wykracza poza to, co jest konieczne do jego realizacji [wyroki: z dnia 5 czerwca 2018 r., Coman i in., C-673/16, EU:C:2018:385, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 25 lipca 2018 r., A (pomoc dla osoby niepełnosprawnej), C-679/16, EU:C:2018:601, pkt 67].
- 37 W niniejszej sprawie rząd niemiecki wskazał w uwagach na piśmie przedstawionych Trybunałowi, że szczególna odpowiedzialność karna za przestępstwo określone w § 235 ust. 2 pkt 2 kodeksu karnego ma na celu ochronę praw związanych ze sprawowaniem władzy rodzicielskiej oraz praw dziecka, a także zapobieganie przypadkom uprowadzeń dzieci za granicę i ich zwalczanie, biorąc pod uwagę praktyczne trudności w zapewnieniu powrotu dziecka zatrzymanego za granicą, również wtedy, gdy przebywa ono w innym państwie członkowskim.
- 38 W szczególności z uzasadnienia § 235 kodeksu karnego, do którego odsyła ten rząd, wynika, że owa odpowiedzialność karna została wprowadzona ze względu na trudności w doprowadzeniu do wykonania w innym państwie orzeczeń sądów niemieckich dotyczących pieczy nad dzieckiem, a także istotnego charakteru każdego uprowadzenia dziecka za granicę, w szczególności w przypadku gdy dziecko zostało uprowadzone do państwa należącego do innego obszaru kulturowego („Staat eines anderen Kulturkreises”) i gdy nie można zapewnić natychmiastowego powrotu dziecka.
- 39 Należy zatem uznać, że powody te są nierozdzielnie związane z ochroną dziecka i jego praw podstawowych.

- 40 Otóż zgodnie z orzecznictwem Trybunału ochrona dziecka stanowi uzasadniony interes mogący co do zasady usprawiedliwiać ograniczenie podstawowej swobody zagwarantowanej w traktacie FUE (zob. podobnie wyrok z dnia 14 lutego 2008 r., *Dynamic Medien*, C-244/06, EU:C:2008:85, pkt 42). Podobnie jest w odniesieniu do ochrony podstawowych praw dziecka zagwarantowanych w art. 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.
- 41 Względy, na które powołuje się rząd niemiecki, należy zatem traktować jako obiektywne przesłanki interesu ogólnego w rozumieniu orzecznictwa przypomnianego w pkt 36 niniejszego wyroku.
- 42 Z orzecznictwa Trybunału wynika też, że nie jest niezbędne, aby przepis ustanowiony przez państwo członkowskie w celu ochrony praw dzieci odpowiadał wspólnej dla wszystkich państw członkowskich koncepcji pod względem poziomu i sposobu tej ochrony. Ponieważ koncepcje te mogą być odmienne w różnych państwach członkowskich w zależności od poglądów dotyczących moralności lub kultury, należy uznać, iż państwom członkowskim przysługuje w tym względzie pewien margines uznania. Chociaż prawdą jest, że wobec braku harmonizacji na poziomie Unii to do państw członkowskich należy ocena poziomu, na jakim chcą zapewnić ochronę omawianego interesu, to jednak powinny one korzystać z tego zakresu uznania w poszanowaniu obowiązków wynikających z prawa Unii, a zwłaszcza wymogów przypomnianych w pkt 36 niniejszego wyroku (zob. podobnie wyrok z dnia 14 lutego 2008 r., *Dynamic Medien*, C-244/06, EU:C:2008:85, pkt 44–46).
- 43 W tym względzie odpowiedzialność karna za przestępstwo uprowadzenia dziecka za granicę, także wówczas, gdy osobą uprowadzającą jest rodzic dziecka, może co do zasady zapewnić – w szczególności ze względu na jej odstraszący skutek – ochronę dzieci przed takimi uprowadzeniami, a także gwarantować ich prawa. Stosowanie przepisu przewidującego taką odpowiedzialność karną przyczynia się też do realizacji celu polegającego na zwalczaniu zjawiska uprowadzeń dzieci w interesie ich ochrony.
- 44 Wspomniana odpowiedzialność karna nie może jednak wykraczać poza to, co jest konieczne do osiągnięcia prawnie uzasadnionego celu, którego realizacji ona służy.
- 45 Tymczasem, z zastrzeżeniem weryfikacji tej okoliczności przez sąd odsyłający, wydaje się, że ustawodawca niemiecki uważa, iż ochrona dziecka i jego praw przed ryzykiem uprowadzenia nie wymaga, aby jego uprowadzenie przez rodzica było co do zasady i w każdym wypadku karalne. O ile bowiem samo uprowadzenie dziecka za granicę przez rodzica podlega sankcji karnej określonej w § 235 ust. 2 pkt 2 kodeksu karnego, o tyle inaczej jest w przypadku uprowadzenia dziecka przez rodzica, jeżeli dziecko zostaje zatrzymane na terytorium Niemiec, ponieważ taki czyn, zgodnie z § 235 ust. 1 pkt 1 kodeksu karnego, jest zagrożony sankcją karną jedynie w wypadku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstęp.
- 46 Prawdą jest, że z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że odpowiedzialność karna przewidziana w § 235 ust. 2 pkt 2 kodeksu karnego, a także zwiększony poziom ochrony dziecka, jaki wprowadza ten przepis, opierają się na założeniu, zgodnie z którym w przypadku uprowadzenia dziecka poza terytorium Niemiec jego powrót na to terytorium i do osoby, która sprawuje nad nim pieczę, napotyka, podobnie jak uznawanie orzeczeń niemieckich sądów, praktyczne trudności.
- 47 Należy jednak uznać, że odpowiedzialność karna opierająca się na założeniu, iż sama okoliczność ukrywania przez rodzica lub oboje rodziców dziecka zatrzymanego w innym państwie członkowskim przed drugim rodzicem, opiekunem lub kuratorem jest zagrożona sankcją karną nawet w wypadku braku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstęp, wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonego celu, skoro zatrzymanie dziecka na terytorium państwa członkowskiego jest zagrożone karą tylko w wypadku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstęp.

- 48 Argumentacja oparta w istocie na domniemaniu, zgodnie z którym doprowadzenie w innym państwie członkowskim do uznania orzeczenia sądowego dotyczącego pieczy nad dzieckiem, a w przypadku uprowadzenia dziecka za granicę doprowadzenie do jego niezwłocznego powrotu, jest niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, skutkuje bowiem zrównaniem państw członkowskich z państwami trzecimi i narusza zasady i ducha rozporządzenia nr 2201/2003.
- 49 Rozporządzenie to, jak wynika z jego motywów 2 i 21, opiera się na zasadzie wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, stanowiącej podstawę dla stworzenia prawdziwej przestrzeni sprawiedliwości, a także na zasadzie wzajemnego zaufania. W utrwalonym orzecznictwie podkreślono, że w myśl tej zasady każde z państw musi zakładać – z zastrzeżeniem wyjątkowych okoliczności – że wszystkie inne państwa członkowskie przestrzegają prawa Unii, a zwłaszcza uznanych w tym prawie praw podstawowych [zob. podobnie opinia 2/13 z dnia 18 grudnia 2014 r., EU:C:2014:2454, pkt 191; a także wyrok z dnia 25 lipca 2018 r., Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pkt 36].
- 50 W świetle wszystkich powyższych rozważań na zadane pytania należy udzielić następującej odpowiedzi: art. 21 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie stosowaniu przepisu prawa krajowego państwa członkowskiego, zgodnie z którym okoliczność, że jedno z rodziców ukrywa swoje dziecko przebywające w innym państwie członkowskim przed ustanowionym dla tego dziecka kuratorem, jest zagrożona sankcją karną nawet w wypadku braku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstępu, podczas gdy w sytuacji gdy dziecko przebywa na terytorium pierwszego państwa członkowskiego, ten sam czyn jest zagrożony karą tylko w wypadku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstępu.

W przedmiocie kosztów

- 51 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 21 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie stosowaniu przepisu prawa krajowego państwa członkowskiego, zgodnie z którym okoliczność, że jedno z rodziców ukrywa swoje dziecko przebywające w innym państwie członkowskim przed ustanowionym dla tego dziecka kuratorem, jest zagrożona sankcją karną nawet w wypadku braku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstępu, podczas gdy w sytuacji gdy dziecko przebywa na terytorium pierwszego państwa członkowskiego, ten sam czyn jest zagrożony karą tylko w wypadku użycia przemocy, groźby wyrządzenia poważnej szkody lub podstępu.

Podpisy